

Tartu Ülikooli Eetikakeskusele

Kooli väärtusarenduse analüüs
ühe väärtuse näitel

Tartu Veeriku Kool

2011

Sissejuhatus

Käesoleva konkursitöö raames valisid töö koostajad (Veeriku kooli väärtusarenduse töögrupp) analüüsivaks ühisväärtuseks ühtekuuluvustunde, kitsamalt hoolivuse. Selle all peame silmas nii hoolivust koolimaja seinte vahel, inimeste omavahelistes suhetes, meie ühise kasutatava vara suhtes kui ka kooliga seotud inimeste hoolivusega seonduvaid mõtteid, tundeid ja tegusid väljaspool kooli.

Jõudsime selle väärtuseni, analüüsides õpetajate sõnastatud ühisväärtusi, lastevanemate poolt oluliseks peetut ja õpilaste välja toodut ning leides, et hoolivus oli omadus või väärtus, mida rõhutasid kõik kolm erinevat sihtrühma. Aasta tagasi kirjeldasime vastavas konkursitöös pikemalt, kuidas leppisid tähtsamates ühisväärtustes omavahel kokku meie kooli õpetajad, kuidas kogusime antud küsimustes lapsevanemate arvamusi ning kuidas uurisime laste poolt oluliseks peetavat. Meetodid, mida kasutati kolme erineva sihtrühma väärtuste uurimiseks, olid erinevad. Sellegipoolest oli võimalik noppida välja need väärtused, mis kordusid, mida olid välja toonud ja oluliseks pidanud kõik osapooled. Kõige enam kattus just nimelt see väärtus, mida koondavalt nimetati ühtekuuluvustundeks või, mõistet veidi kitsendades, hoolivuseks.

Antud töö keskendub ühelt poolt meie kooli igapäevaelus ja teisalt suursündmuste raames hoolivuse väljendumise või selle puudumise analüüsile. Eraldi tähelepanu all on konkreetsete, hoolivusele või selle puudumisele osutavate lugude analüüs. Need "lood" on meie koolis aset leidnud ja neid on võimalik kasutada hea näite või õppetunnina nii meil endil kui ehk kellelgi teiselgi.

Näitlike mõtteavalduste eest võlgneme tänu oma käesolevat kooliaastat saatvale deviisile – „Märgakem!“. Antud idee – märgata enda ümber toimuvat – sai välja töötatud kooli juhtkonnas (direktor, õppealajuhataja, huvijuht, ainekomisjonide juhid, sotsiaalpedagoog, psühholoog) ja direksioon (eeskätt õppealajuhataja ja direktori näol) on olnud selle tegevuse väga aktiivne toetaja ning tunnustaja.

Veeriku kooli teekond deviisini „Märgakem!”

Kaks aastat tagasi asus Veeriku kool välja selgitama erinevate huvigruppide väärtusi. Veidi enam kui pool aastat tagasi said kõik arvamused kokku kogutud ning kõrvuti pandud. Kui kattuvad alad on praeguseks kaardistatud, siis järgmise sammuna nägime vajadust hakata endale teadvustama, kas ja kui palju me selle kõige olulisemaga tegelikult tegeleme. Siinkohal on tarvis rõhutada, et sõna “hoolivus” või “ühtekuuluvustunne” võib inimeste jaoks tähendada väga erinevaid mõisteid, väljenduda või puududa väga erinevates situatsioonides. Ühtlasi, lähtudes ideest, et arendada ja muuta saab vaid seda, mille olemasolust ja hetkeolukorrast teadlik ollakse, otsustaski juhtkond ning seejärel ka õppenõukogu, et käesoleval kooliaastal tegeleme just nimelt selle uurimisega, mida meie õpilased ja õpetajad hoolivuse või ühtekuuluvustunde all silmas peavad, kus näevad seda väljendumas ja kus tunnevad sellest puudust.

Seesuguse informatsiooni kokkukogumiseks palusime õpetajatel panna kirja lugusid oma igapäevases praktikas aset leidnud sündmustest, kus avaldub hoolivus kellegi või millegi suhtes, kus näidatakse välja ühtekuuluvustunnet või kus tundub olevat puudu ühest või teisest. Lisaks lasid paar aktiivset õpetajat vastava teema üle mõtiskleda ka kõigil kolmel meie kooli kaheksandal klassil ning neilgi oma kogemused lugude või tähelepanekutena kirja panna. Väljavõtteid saadud kirjutistest kasutame käesoleva töö illustratiivse ja analüüsitava materjalina. Lood on esitatud enam-vähem muutmata kujul ning toodud välja kursiivkirjas lõikudena.

Plaanis on kasutada kogutud lugusid edaspidigi, ühelt poolt oma kolleegide töö märkamiseks ja tunnustamiseks, teisalt arendamist vajavate külgede avastamiseks ja kolmandalt poolt uute vastuseid vajavate küsimuste leidmiseks. Praegusel kujul on meie tegevus vaid üks samm paljudest (sõnastamine, teadvustamine, eesmärgistatud tegevus), et anda oma väärtuskasvatustööle selge ja teadvustatud suund.

Tähelepanekud kokku kogunud, märkasime, et võrreldes näiteks aastataguste hinnangutega, on õpetajad sel korral rohkem tunnustanud kolleegide ja ka õpilaste tugevusi ning hinnanud koostööd. Varasemast oluliselt vähem on kurtmist ühistegevuse vähesuse üle, lausa vastupidi, aina enam on välja toodud võimalusi erinevatel tasanditel toimivaks koostööks ja näiteid nende toimimise kohta. Üleskutse

algatajad saavad olla ainult rõõmsad ja uskuda edasi oma senisesse mõttesse, et enda ja kaaslaste tegemiste või tegemata jätmiste märkamine toetab väärtuste ja nende avaldumise teadvustatust, mis omakorda suunab väärtustega tegelemise kvaliteeti.

Ühtekuuluvustunde ja hoolivuse rõhutamine läbi kaasatuse

Kuivõrd Tartu Veeriku Kool on ühelt poolt küll linnas asuv kool, teisalt aga põhikooli staatuse tõttu väiksema inimestehulgaga kui linnas ehk muidu tavaks on, hoiab siinne kollektiiv oma liikmeid väga ning juhtkond rõhutab kõigi kaasatust igal tasandil.

Koolitöötajate tasandil väljendub kaasatus selles, et ühistele väljasõitudele, kooli esindavatesse spordivõistkondadesse või ühisüritustele on oodatud kogu personal. Vahet ei tehta ameti või töökoormuse järgi. Iga inimese kohalolu ning erinevatest sündmustest osavõttu peetakse loomulikuks, lausa igapäevase viisakuse väljenduseks.

Õpilaste ühtekuuluvustunnet aredatakse läbi võimalikult suure kaasatuse üritustesse ja nende ettevalmistusse. Väga palju tähelepanu saab laulu- ja tantsupeol osalemine, aga ka kõikvõimalikud koolis toimuvad suurüritused, kuhu kutsutakse alati kõik lapsed, nende perekonnad ja kooli töötajad, on meile olulised. Koolis tegutseb korraga kolm koori ja kuus rahvatantsurühma, pisemateks ürituseks pannakse kokku klassidepõhiseid ansambleid.

Koolikeskkonnas on üheks ohuks rutiini laskumine, mugavustsooni paigalejäämine. Selle vältimiseks on koolil välja kujunenud mitmeid üritusi, mille eesmärk on pigem hariduslik, kuid mille formaat võimaldab mitmekülgsust, seda ka väärtuskasvatustlikus aspektis. Seetõttu oleme väga uhked oma kolme traditsiooniks kujunenud suurürituse üle, millest kaks toimuvad kevaditi, vaheldumisi üle aasta – kooliolümpia ja liikumispidu. Mõlemal osaleb suur hulk õpilasi kas esinedes või võisteldes, teisi haaratakse ettevalmistustöösse. Kooliolümpiast ei jää kõrvale mitte keegi, sest mittesportlased aitavad võistluse eel ette valmistada oma “riigi” taustainformatsiooni, sümbolikat, osalevad rongkäigus ning elavad oma kaaslastele kaasa. Siinkohal peavad klassijuhatajad jälgima, et keegi ei jääks kõrvale, et igapäev oleks oma roll ja eesmärk ning iga õpilane tunneks ja teadvustaks oma panust antud ürituse toimumisel.

Kooliaasta esimesel veerandil leiab alati aset sügismatk, kus osaleb samuti terve koolipere. Õpilased läbivad matkaraja, kus on vahepunktid ülesannetega, klassijuhatajad aitavad ja suunavad õpilasi matka käigus ning aineõpetajad ja teised abilised on vastavalt punktides ülesandeid andmas, nende sooritust kontrollimas ja muid tähelepanekuid tegemas.

Selleaastaselt matkapäevalt pärineb ka üks hiljutine värske lugu ühtekuuluvustunde arendamisest koostööle suunamise kaudu. Õppealajuhataja meenutas:

“Nii hea oli vaadata klassijuhatajat, kes väga osavalt suunas ja õpetas oma õpilasi midagi tegema, juhendades neid tööülesandeid omavahel ära jagama, ent ei sekkunud kordagi tegevusse endasse, ei püüdnud laste eest midagi ära teha ega ajanud seeläbi taga paremat sooritust ja kõrgemaid punkte. Selle klassi puhul oli näha, et kõige väärtuslikum oli koostöö ning uute asjade õppimine, oskuste omandamine.”

Antud situatsiooni kirjeldas õppealajuhataja õppenõukogus oma ettekande raames, illustreerides ühelt poolt nii märkamise temaatikat kui andes tagasisidet mitte ainult konkreetsele õpetajale, vaid ka kõigile teistele selle kohta, mida tema õppejuhina oluliseks peab, mida hindab ja kuidas seda tähele paneb.

Juba eespool mainitud liikumispidu kannab hästi tugevalt terve kooli vaimsust. Kui eelnevalt kirjeldatud spordivõistlus ja matkapäev on olnud klassidevahelised üritused, siis liikumispeol kaovad klasside piirid, sest esinemisrühmades on koos erinevate klasside õpilased. Lisaks kutsutakse esinejaid väljastpoolt kooli, mis süvendab identiteeti just enda kooli esindajana ja seob seeläbi kõiki meie-tundega.

Veeriku Kooli identiteedi oluline osa on teatav peretunne, kus õpetajad tunnevad kõiki õpilasi ja enamik õpilasi teab pea kõiki õpetajaid. Anonüümsust ei ole. Selle baasil saab arendada ja suurt tähelepanu pöörata hoolivusele ning üksteise ja üksteisega toimuva märkamisele.

Meie koolis välja kujundatud traditsioonilised suurüritused tegelevad teadlikult ja eesmärgistatult ühtekuuluvustunde ning perekeskse hoiaku loomisega.

Kogunud analüüsi jaoks tähelepanekuid märkamise kohta, on oluline küsida, mida saadud info meile annab. Süstematiseerimise aluseks võtsime järgmise jaotuse:

	Õpilaste lood	Õpetajate lood
Õpilastest tunnis	Tähelepanekud kaasõpilaste tegemistest tunnis.	Õpetaja on kasutanud teadlikult väärtusselitust või õpetaja vaatleb lapsi sekkumata.
Õpilastest tunniväliselt	Jutustused vahetunnis toimuvast.	<i>Seda tüüpi lugusid ei esinenud. (Miks mitte?)</i>
Õpetajatest tunnis	Õpetajate eksimuste märkamised. (Miks vaid eksimused?)	<i>Seda tüüpi lugusid ei esinenud. (Miks mitte?)</i>
Õpetajatest tunniväliselt	<i>Seda tüüpi lugusid ei esinenud. (Miks mitte?)</i>	Kollegide tähelepanekud.

Antud tabel ei ole kindlasti ei esinduslik kogu kooli suhtes ega ka tegelikkust peegeldav, kuivõrd seesugust klassifikatsiooni lugude kirjutajaile ette ei antud ning seega ei saa väita, et teatud tüüpi situatsioonid pole üldse aset leidnud. Saab ainult võtta kokku, et meieni neid sel korral ei jõudnud. Samas on huvitav uurida ja mõelda, miks jäid teatud valdkonnad, ilma neile eraldi tähelepanu juhtimata, ühegi näiteloota, olukorra kirjelduseta.

Hoolivuse väljendumine tunnivälisel ajal

Käesolevas peatükis kirjeldame kooli õhkkonda ja hoolivuse väljendumist eeskätt vahetundides. Analüüsime tunnivälisel ajal toimuvat ning illustreerime neid õpilaste ja ka õpetajate välja toodud kirjeldustega.

Kui uurisime kõigilt oma kaheksandate klasside õpilastelt, mis seostub nende jaoks ühtekuuluvustunde ja selle kitsama alapeatüki, hoolivusega, saime järgmisi mõtteid.

“Olen märganud, et õpilased (poisid ja ka tüdrukud) on viisakamad ja sõbralikumad. Tavaliselt, kui õpetaja tuleb, tervitatakse ja ka avatakse neile

uksi. Kuigi mõned õpetajad ei tervita vastu ja võib-olla marsivad lihtsalt mööda, on viisakas ikkagi hea olla. Kes teab, võib-olla mõnel päeval õpetaja tervitab mind vastu.”

Tervitamisel kui rituaalil on meie koolis oluline koht. Õppealajuhataja tervitab igal hommikul koolijõudjaid, märgates seeläbi igäüht ning soovides luua kõigis positiivset päeva alguse meeleolu. Jõudu mööda on see tervet päeva läbiv osa. Kooli koridoris teretamine, sealjuures soovitatavalt ka naeratamine, on märk üksteise tähelepanemisest ja terve koolipere ühtseks sõpruskonnaks pidamisest. Tõsi, nii nagu õpilanegi välja tõi, ei ole see reegel absoluutne ning igas olukorras toimiv. Küll aga on tegu hoiakuga, mida aktiivselt meelde tuletatakse ning mille tähtsust ei alavääristata.

Taoline õpilase kirjutatud lõik annab meile informatsiooni selle kohta, et õpilased märkavad ebaviisakat õpetajat või õpetaja ebaviisakust. Edasi tuleb meil lahendada küsimus, mida selle informatsiooniga peale hakata. Kuidas suunata õpilasi oma tähelepanekutest rääkima nii, et tegu ei oleks omakorda ebaviisakusega, rünnaku või lugupidamatusega, vaid vastupidi, võimalus õpilasel ja õpetajal kui võrdsetel isiksustel omavahel väarikalt arutleda ühiste või lahku minevate väärtuste üle ning jõuda ühise seisukohani? On oluline, et õpilane tunneks end oma mõtteid avaldades turvaliselt ning et ka õpetaja tunneks end taolistel kriitilistel teemadel vesteldes kindlalt. See omakorda väljendaks hoolivust üksteise seisukohtade, nende ärakuulamise ning mõistmise suhtes.

Õpilastepoolse suure soovi ja initsiatiivi tulemusena mängib koolimaja II ja III astme õppurite tiivas pikkade ehk söögivahetundide ajal laste endi valitud muusika. Muusika mängib vaid iga korruse ühes otsas, teisel pool on oluliselt vaiksem ja nii on loodud võimalus end hästi tunda nii vastava muusika austajatel kui ka teistsuguste huvidega õpilastel. Lastele meeldib koguneda kas kõlarite alla, et seal veidi kaasagi laulda või tantsida, või siis just kõlaritest eemale, et omavahel rohkem suhelda ja juttu ajada. Seesuguse korralduse taga on õpilasesindus, kus koguti kokku õpilaste mõtted, uuriti tehnilisi võimalusi, esitati ettepanek kooli juhtkonnale, kes seda oma koosolekul arutas ja otsustas anda lastele võimaluse oma soovi realiseerida.

Vahetundides üksteise abistamise, toetamise ja lohutamise kohta on öelnud õpilased ja õpetajad veel järgmist:

“Õpilane kukkus trepil pikali ja kaks lähedalolevat õpilast tõstsid ta püsti.”

“5. klassi poiss kakles vahetunnis suuremate poistega. Tuli klassi, nutt kurgus. Rääkis kõikidele oma murest. Teda kuulav tüdruk pani pooleks minutiks käe poisi õlale... Poiss rahunes.”

“Kui klassis mõni teise klassi õpilane kellelegi haiget teeb, siis läheb terve klass temalt küsima, miks ta nii tegi.”

Viimane lõik on hea näide, kuidas on võimalik laste tähelepanekuid kokku kogudes saada informatsiooni selle kohta, kuhu nende olemasolevat märkamisoskust ja hoolivust edasi suunata, kuidas neid õpetada küsima olulisi küsimusi ning kuulama kaaslaste antud vastuseid. Kui õpilased tunnevad huvi, miks keegi tegi midagi halba, näitab see, et nad usuvad, et halva teo taga on mingi põhjus ning on valmis seda uurima. Tegemist ei ole automaatse hukkamõistu või halvakspeanuga. Ollakse valmis ära kuulama ja võimalust andma. Samas ollakse kriitilised, märgatakse, et keegi tegi teisele haiget, mitte ei ignoreerita seda kui võõrast muret. Seesugusest hoiakust teadlik olemine võimaldab õpetajal lastega laiemalt arutada kellelegi haiget tegemise, selle tagamaade ja põhjuste üle, suunata õpilasi vaatama ühest sündmusest kaugemale, nägema erinevaid osapooli ning väljendama oma heakskiitu või halvakspeanu kellegi teole ajalikul, konstruktiivsel moel, kedagi süüdistamata või ründamata.

Hoolivuse mõiste avamine olukordade kirjelduste ja lugude kaudu

Antud peatükis oleme välja toonud valiku intrigeerivamaid ja ehk ka lugejat kõnetavaid lugusid, mis meieni jõudsid. Siin on pööratud situatsioonide analüüsimisel vastavalt sellele, kelle vaatepunktist need lood kirja on pandud ja mida kirjeldavad. Tähelepanu on pööratud ka sellele, mida lood ütlema jätavad, milliseid küsimusi tekitavad ning milliseid nõrkusi välja toovad.

“Eesti keele tunnis lugesime lugu Kummi-Tarzanist. Tavaliselt on see lugu tekitanud lastes nalja ja naeru, kuid nüüd arvasid lapsed, et see on ju pesuehtne koolikiusamine. Ka peategelase vanemate kohta ütlesid lapsed, et

need ei sobi vanemateks, sest ei aita oma poega. Pigem leiti, et lugu on kurb ja tõsine ning et seda poissi tuleks aidata psühholoogil.”

Õpetaja on pannud tähele, et laste mõtlemises ja arusaamises, loo tõlgendamises on toimunud muutus. Kellegi teise halvas käekäigus ja temale osaks langevas koledas kohtlemises ei nähta enam midagi naljakat, vaid raamatu peategelasele tuntakse kaasa ja mõistetakse tema olukorra tõsidust. Laste sõnavarasse on ilmunud koolikiusamise mõiste ning selle sisust on aru saadud. Lapsed oskavad panna tähele raamatu peategelase pihta suunatud vägivalda, oskavad olla kriitilised tema vanemate suhtes ning pakuvad välja lahendusvõimalust.

Küsimust tekitav on aspekt, et varem on lapsed seda lugu naljakaks pidanud. Millest tuleneb seesugune muutus? Mida täpsemalt naljakaks peeti? Kas on võimalik, et ka tulevikus peetaks seda lugu pigem naljakaks kui traagiliseks? See lugu annab õpetajale väga head materjali, mille abil oma klassi analüüsida – mis on suurendanud antud klassikollektiivi empaatilist ning hoolivust raamatutegelase suhtes, kuidas saaks seda toetada ka tulevaste klassikollektiivide puhul.

“Eesti keele kontrolltöö ajal märkas Anne, et Alex ei saa funktsionaalse lugemise ülesandest aru ja ei oska seda lahendada. Alex on pärit kakskeelsest perest ja suve jooksul on lugemine ning teksti mõistmine ununenud. Alex sai abi toel oma tõrkest üle.”

Õpetaja pani tähele, et üks õpilane märkas teise raskust ning abistas teda. Õpilane täheldas kaasõpilase hädas olekut ja asus teda abistama. On näha, et õpetaja võttis hetke, et uurida välja, mis teemal suhtlus kahe õpilase vahel kontrolltöö ajal käib, mitte ei eeldanud automaatselt vastuste etteütlemist. Õpilane soovis, et kaaslasel läheks paremini ja ta võttis osa oma enda töö tegemiseks ette nähtud ajast ning justkui andis selle abistamise näol teisele.

Selle näite varal võib tunda huvi, kas seesugust abistavat käitumist on antud klassis kuidagi suunatud või arendatud, kas kaaslaste toetamisele on ekstra tähelepanu juhitud või on lapsed pigem ise ja omakeskis seesuguse käitumismustri omaks võtnud. Analüüs aitaks selgeks teha, kas ja mida saab õpetaja ette võtta õpilastes vastava hoolivusavalduse arendamiseks.

“Indrek üritab matemaatikaülesandeid lahendada sama kiiresti kui Peeter ja toob sellel õppeaastal oma tööd alati esimesena õpetaja lauale, kuid õpetaja annab tagasi, sest vastused on kirjutatud huupi ja valed. Ta üritab lihtsalt olla esimene ja kiireim, pööramata tähelepanu töö õigsusele. Peeter märkab ja ütleb Indrekule vahetunnis, et sa ei pea kiirustama, vaid oluline on, et vastused oleksid õiged. Veel lisab ta, et inimesed ongi erinevad.”

“Ülo toob kooli oma motovõistlustel võidetud karikad. Kõik imetlevad ja leiavad üksmeelselt, et ta on tubli, sest spordiala on ohtlik. Ainult üks poiss, kes tegeleb jalgpalliga, on vait ning ei jaga tunnustust. Ta ütleb, et muudkui käib trennis, aga võidukohtadele ei tule. Ülo sõnab, et jalgpall on meeskonnamäng ja seal tuleb teistega avestada, aga tema ala on üksikala ja seal sõltub kõik temast endast.”

Kaks eelnevat lugu kirjeldavad olukordi, kus üks õpilane tajub justkui võistlust teisega ja teine võtab võistlusmomendi maha, tunnustades esimese panust ja tuues välja tema individuaalsust. Siinkohal on heaks edasiseks arutluskohaks, kuidas õpetaja, pärast seesuguse olukorra märkamist, antud juhtumi ülejäänud klassini viib ja üksteise toetamist tunnustab.

“Klassis on rühmatöö, mille kohta on teada, et toimub hindamine. Rühmas on läbisegi nii tugevad kui nõrgad õpilased. Tugevamad õpilased pingutavad tõsiselt, et saada head hinnet, samal ajal tegelevad nõrgemad muude asjadega ega võta tööst oluliselt osa. Tunni lõpus annab õpetaja rühmale punktid, mis tuleb õpilastel omavahel ära jagada selle järgi, kes tegi kõige rohkem tööd, kes kõige vähem, ja vastavalt jaotatud punktidele panna üksteisele hinded. Punktid on antud nii, et ainult üks rühmaliige saaks „viie”, ülejäänud peavad leppima madalama hindega ja mõni õpilane võib jääda üleüldse hindeta.

Kokkuvõte: kuna tublisid õpilasi oli mitu, ei leppinud neist ükski maksimumist halvema hindega. Seega jäeti ennast preemiast ilma ning jagati hinded nii, et kõik nõrgemad õpilased said „nelja”. Põhjenduseks toodi see, et hinde saanutel on „neljast” rohkem kasu kui teistel.

Tegelikult pole ju tegemist erilise hoolivusega, vaid tugevamate õpilaste sooviga end „neljadedest” ehk halbadest hinnetest päästa. Nii hea südamega polnud ju keegi, et oma 5 teisele loovutada.”

Antud lugu annab hästi palju materjali edasiseks aruteluks ja just õpilastega (aga ka teiste õpetajatega). Näiteks kuidas tõlgendavad need õpilased, kes olukorras ise ei viibinud, seesuguse kirjelduse põhjal hindeid jaganud õpilaste motivatsiooni. Kas on ka õpetaja seisukohast erinevaid arusaamu? Kumba peetakse tähtsamaks motivaatoriks, enda neljadedest “päästmist” või nõrgematele õpilastele neljade “kinkimist”, sest viimastel on neid hindeid (rohkem) vaja? Kas õpilased ise näevad selles juhtumises hoolivust, lojaalsust, kollegiaalsust, isekust, manipulatsiooni või midagi hoopis muud?

Õpilasteni jõudmisel ja nende väärtuste kujundamisel saab kõik alguse sellest, kuidas lapsed ise mingit olukorda näevad ja tõlgendavad. Sellest saab välja kasvada arutelu, kus on võimalik avada iga olukorra erinevaid külgi ning seeläbi laiendada õpilaste silmaringi, tähelepanuvõimet ning ehk ka suunata või kujundada nende väärtushoiakuid. On vähetõenäoline, et kellegi hoiakud muutuksid sellest, kui talle on öeldud, et teisiti on parem. Küll aga võivad hoiakud muutuda, kui hakkame nägema külgi, mida varem tähele ei osanud panna ning tajume teatava kriitilise massi teisitimõtlejate olemasolu.

“Toimuvad ettekanded, mille hindamisel osalevad kõik klassi õpilased. Enamasti panid õpilased üksteisele ainult väga häid hindeid, pigistades silma kinni, et tegelikult polnud kõik ettekanded võrdselt head. Ühe õpilase juures tekkis tuline vaidlus, kas ta peaks olema väärt „nelja” või „viit”. Üldsus otsustas „nelja” kasuks, mispeale tõusis püsti üks „viie” saanud õpilane ning ütles, et järelikult on tema saanud hinde ebaõiglaselt, kuna tema ettekanne polnud üldse nii sisukas kui see, mis praegu hindamisel.

Oleksin pidanud teemaga edasi minema ning uurima, kas püstitõusnu oleks nõus ka sellega, et antud ülestunnistuse põhjal võetaks tema hindest üks pall maha, et ebaõiglust leevendada.”

Taaskord lugu, kus on mitu arutlusaspekti. Lisaks õpetaja väljatoodule, et rääkida õpilasega tema enda hinde langetamise võimalikkusest, on antud olukorras kindlasti

soovitatav rääkida terve klassiga ettekande hindamise kriteeriumitest ja õiglase hindamise põhimõtetest, väärtustamisest. Ühtlasi saab arutada näiteks õiglusest hoolimise ja kaaslastest hoolimise üle. Kas need kaks langevad kokku või vastanduvad mingil määral teineteisele? Kui tekib vastuolu, siis mida eelistada ja mispärast just seda? Millised on mingi otsuse tagajärjed?

“Paljuski on märkamise teema olnud käsitlusel eesti keele tundides, kus lapsed õpivad üksteist kuulama, väärtustavad kaaslase mõtteid. Aeg-ajalt küsin õpilastelt, mida head/ halba nad on koolis tähele pannud ning arutleme nende väljatoodud situatsioonide üle. Veerandi viimases klassijuhatajatunnis teeme koos tagasivaate ning arutame, mida ja keda oleme märganud ehk toome ühiselt välja need, keda teistega arvestamise eest eriliselt tunnustada ning püüame leida lahendusi, kuidas erinevate konfliktsituatsioonide puhul toimida.”

“Terve eelmise poolaasta küsisin igas klassijuhatajatunnis õpilastelt, mida head nad möödunud nädala jooksul on näinud. Esiailgu ei osanud lapsed midagi öelda, kuid aja möödudes hakkasid nad märkama. Kõigepealt head enda juures, seejärel pinginaabri, sõbranna, õpetaja ning hiljem ka kogu kooli peal. Sõnastamisega oli probleeme – eestlasele ei ole omane nimetada mingeid nähtusi, tuua välja head.”

“Enda reageerimises on muutus selles, et kui varem kiitsin õigesti käitunud õpilast, siis nüüd kiidan nii last kui teavitan kogu klassi ja toon eeskujuks teistele. Olen keskendanud tähelepanu heale, halvasti käituvatega räägin individuaalselt. Eriti silma paistnud heast lapsest annan teada ka klassijuhatajale, kes omakorda saab õpilast kiita.

Oleme klassijuhatajatunnis analüüsinud erinevaid situatsioone ja seda kuidas oleks õige olnud käituda ja millised on võimalused olukorda parandada.”

Äärmiselt head näited klassijuhatajate ja aineõpetajate metoodilisest tööst väärtuste, eriti hoolivuse, ühtekuuluvustunde ja tähelepanelikkuse kujundamisel. Seesuguse praktika väljatoomine tervele õpetajaskonnale on inspireeriv ning näitab, mida kooli juhid hindavad ning oluliseks peavad. Laste sõnavara laiendamine, eriti selles vallas, mis puudutab mõtete ja tunnete kirjeldamist, on äärmiselt tänuväärne töö, sest see on

üks valdkondi, milles olevaid puudujäike on viimasel ajal selgelt tunda olnud. Ühtlasi on antud kirjeldusest näha ka seda, kuidas arenes laste võime häid asju oluliseks pidada ja välja tuua. Positiivse maailmapildi ja mõtlemisvõime kujundamine on üks kooli eesmärke ning antud klassi puhul on näha sellest hoolimist, selle nimel töötamist.

Kolmanda loo puhul on vaja välja tuua veel üks arutluse aspekt, mis annaks õpetaja kui väärtuskasvataja tööle palju juurde. Nimelt annab seesugune hea käitumise tunnustamise praktika võimaluse arutada lastega selle üle, milline on üks “hea laps” õpetaja meelest, milline õpilase enda meelest ja kas nende nägemuste vahel on erinevusi. Millise käitumise eest saab kiita – kas pigem millegi tegemise või millegi tegemata jätmise eest? Kas võib olla ka selliseid häid lapsi, kelle headus nii väga välja ei paista ja kes seepärast tunnustusest ilma võivad jääda? Mida ühtsemad on õpetaja ja õpilaste arusaamad nendes küsimustes, seda harmoonilisem ja terviklikum on klass ning seda meeldivam võiks olla terve klassi õhkkond ja käitumismuster.

“Kirjanduse tund 5. klassis. Lapsed loevad paari lause kaupa valjusti üksteisele ette, tegemist on harjumuspärase tööga. Kui järg jõuab tagasihoidliku tüdrukuni, kes aeg-ajalt ärevusest sõnagi suust välja ei saa, hakkab tüdruk värisema, pinginaaber tajub tema pingesolekut ning ütleb talle vaikselt midagi kõrva sisse. Tüdruk hakkab lauseid kiiresti välja pressides lugema, aeg-ajalt sõnu segi ajades. Naermise või narrimise asemel on kogu klass hinge kinni hoidnud ning hingab alles siis kergendatult, kui tüdruk on lugemisega õnnelikult lõpuni jõudnud.”

On näha, et klass on kokku hoidev ning üksteisest hooliv. Samas tuleb välja tuua sama aspekt, mis Kummi-Tarzani loogi puhul – miks peame seda märkimisväärseks, et klass vaikides oma kaasõpilasele kaasa elab, mitte tema üle ei naera ja teda ei narri. Eesmärgiks oleks ju, et kaaslase toetamine on loomulik, omamoodi iseenesestmõistetavgi. See, et antud situatsioon püüab meie tähelepanu ja on tunnustuse vääriline, näitab ühelt poolt seda, et me teame, milline on ideaal ja kuhu tahame jõuda, teisalt seda, et sinna pole veel jõutud ja narrimine ning naermine seesugustes olukordades on ikka veel pigem normiks. Kolmandalt poolt näitab situatsioonikirjeldus seda, et me oskame ülalkirjeldatud olukorra väärtust hinnata ning lõpuks peaks see meil aitama ka meelde jätta, et isegi kui kunagi on vaikiv kaaslase

toetamine pigem norm kui erand, ei tohi seda siiski täiesti iseenesestmõistetavaks pidada, vaid on oluline, et head ja õiget käitumist siiski märgataks ja positiivselt kinnitataks.

“Kuna klassis on üks poiss ja tüdruk, kellel pole pinginaabrit ja kes on olnud natuke tõrjutud, siis on hea meel olnud, et kui oma pinginaaber on mõnel õpilasel puudunud, siis on võetud need lapsed endale pinginaabriteks. Õpilased abistavad ja aitavad üksteist.”

Tegemist on keerulise ja veidi vastuolulise looga. Ühelt poolt on õpetajal hea meel, et keegi tõrjutud lapsi aeg-ajalt endale pinginaabriks võtab. Neist justkui hoolitaks, vähemalt piisavalt, et oma pinginaabri puudumise korral enda kõrvale kutsuda. Teisalt saab siit välja lugeda, et klassis on kaks last, kes on tõrjutud ja kelle puhul seesugune “pinginaabriks võtmine” ei pruugi tingimata olla sõpruse väljendus, vaid seda võib mõista ka omamoodi halastuse või heldusena. Kas tegemist on hoolivusega või mitte? Sellele küsimusele saavad tegelikult vastuse anda ainult lapsed ise. Käitumise motiivide ning hoiaku mõistmiseks oleks vajalik antud teemal õpilastega rääkida, uurida nende arusaama hoolivusest ning vastutulelikkusest, nende kahe erinevustest ja sarnasustest.

Lisaks tuleb antud juhtumi puhul tegeleda küsimustega, miks need kaks last tõrjutud on, mis seda staatust põhjustab ja kas ning kuidas oleks võimalik suunata klassi taolist hoiakut muutma. Kuidas hoolida tõrjutud kaasõpilastest ning kas see võiks “tõrjutust” vähendada või hoopis ära kaotada?

“Õpiraskuste puhul katsun välja selgitada selle põhjuse ning seejärel selle põhjusega tegeleda.”

Õpetaja on väga lakooniliselt välja toonud oma põhimõtte mitte tegeleda lihtsalt lapse töö või oskuste hindamisega, vaid just nimelt tema võimete arendamise, puudujääkide ja mahajäämuse likvideerimisega, põhjuste väljaselgitamise ning nende kallal töötamise teel.

“Püüdsin rakendada tunnis seda, et osavamad märkaksid neid, kellel läheb õppimiseks kauem aega ning vajadusel aitaks neid.”

Õpetaja suunab lapsi märkama enda tugevusi, kaaslaste nõrkusi ning erinevuste tasandamiseks omavahelist koostööd tegema. Siinkohal on oluline arutluse aspekt, et kuidas hoiab õpetaja ära üleoleku ja õpilaste keskel juhendaja-juhendatava vahelise suhte tekkimise. Samas on aga koostöösokuse ning erinevate tugevuste märkamise ja hindamise arendamine oluline ja tänuväärne töö.

“Tahtsin majahoidja käest garderoobi võtit saada. Kui ma seda ta käest küsisin, vastas ta: „Kurat, te käite siin edasi-tagasi!!!” Pidin jõudma bussi peale. Mul oli väga kiire. Majahoidja aga lihtsalt loivas jube aeglaselt ja võttis veel vale võtme ka. Peale seda korda ei tahagi ma enam ta käest võtit küsida.”

Üks õpilasel kirja pandud näitelugu, mis võttis tegelikult kokku mitmete erinevate õpilaste arvamuse, et kooli garderoobivõtmete haldaja, majahoidja, ei suhtu õpilastesse ei viisakalt ega hoolivalt. Tänu seesugusele lugude korjamisele oli võimalik antud murest teada saada ja probleemi endale teadvustada. Oleme olnud seisukohal, et meie väärtused peaksid olema ühised tervele koolile, muuhulgas ka kõikidele kooli töötajatele, hoolimata nende ametinimetusest või tööülesannetest. Iga inimene meie majas on väärtuste kandja ja koolikultuuri kujundaja. Seesugused tähelepanekud on tänuväärseks panuseks, mille abil saame asju suunata ja ehk paremaks muuta.

“Õpilasel oli koolikott pingi peal. Koolikaaslased lükkasid koolikoti pingi pealt maha. Kotist kukkusid välja apelsin ja suur kommipakk, kus oli palju komme sees. Koolikaaslased ei tõstnud kotti üles, jätsid sinna vedelema. Järgmine vahetund läks õpilane oma kommikotile järele ja leidis, et kommikott on tühi ja apelsinist polnud midagi järgi.”

“Õpetaja ütleb õpilasele: „Sa oled loll kui lauajalg.” Õpilane solvub ja hakkab nutma. Õpetaja naerab õpilase üle ja ei tee õpilasest välja.”

Ka seesugused negatiivsed lood, mida õpilased välja tõid, on “meie kooli lood”. On oluline, et me ei salgaks taolisi juhtumeid maha, vaid räägiksime neist, arutaksime nende põhjuste ja tagajärgede üle ning mõtleksime välja, kuidas teha nii, et neid enam tulevikus ette ei tuleks. Oleme juba õppenõukogus rääkinud ja arutlenud teemal, kuidas õpetaja hoiak näiteks puudujate kontrollimisel klassile mõjub. Sama tähtis on

rääkida ka õpilastega nendest lugudest ja pöörata laste tähelepanu nii sellele, kuidas õpetajad märkavad oma puudujääke ja püüavad neid parandada, kui ka sellele, kuidas õpilased ise enda puhul sama saaksid teha. On tähtis, et õpilased ei tunneks, et need lood jäävadki vaid kirja pandud sõnadeks, mis kellenigi ei jõua ja midagi ei mõjuta. Hea võimalus hoolivust üles näidata on võtta seesuguseid juhtumeid tõsiselt ja tegeleda sellega, et kõik nende olemasolu endale teadvustaksid ja oleksid valmis nende osas midagi ette võtma, seesuguste situatsioonide kordumist võimalusel ära hoidma.

“Mihklit sõimatakse ja kiusatakse kuna ta on hüperaktiivne. Klass ei võta teda omaks. Paljud klassi poisid narrivad teda. Mihkel jääb üksikuks.”

Hoolimine on ka see, kui õpilasel on mure (teise pärast), millele ta ise lahendust ei leia. Selle mure väljütlemine on oluline samm tähelepanekute ja teadvustamise arendamisel. Ühtlasi näitab see lapse empaatiavõimet ning soovi enda poolt märgatule teistegi tähelepanu juhtida. Selle loo põhjal on olulisteks küsimusteks, kas ja mida saab muuta. Ilmselt tuleb antud klassis tegeleda põhjalikult ja süstemaatiliselt lisaks hoolivusele ka viisakusega, just lugupidamiselt põhineva viisakusega, mitte vaid formaalsete tavade täitmisega. Seega tuleks rääkida empaatiavõimest, mis hoiab tagasi ärrituse korral teisele halvasti ütlemise, ja viisakusest, mis suunab teise puudujääkidest mööda vaatama või teda tema nõrkustes hoopis toetama ja teda arendama. Hüperaktiivne laps võib olla kaaslastele raskesti mõistetav ja mõjuda kiirelt väsitavana, ent toetavas keskkonnas õpib ta oma eripäraga kiiremini toime tulema ja teistega ühtsemalt käituma ja olema. Klassijuhatajale on aga kindlasti toeks, kui ta teab, et klassis on neidki õpilasi, kes märkavad oma kaaslase tõrjutust ning tajuvad seda hoolivuse puudumisena. Nende õpilaste toel on võimalik õpetajal arendada diskussioone kaasatuse, eripärade, aktsepteerimise ning hoolivuse teemadel, nii et erinevad seisukohad saavad välja öeldud ja samas ehk jõutakse ka klassitervikut koondava kompromissini.

“Õpetaja sulgeb tahtlikult klassi õpilased. Nad peavad seal ootama umbes 10 minutit. Klassi lukustamise põhjus oli see, et nad pakkisid oma asju liiga kaua.”

Antud lugu on siin välja toodud lõiguna kindlasti poolik. Puudu on taustinfo ja situatsioonikirjeldus. Samas on näha, et tegu on juhtumiga, mis on lastele korda

läinud ja meelde jäänud, sest õpilased on tajunud õpetaja käitumist ebasobiva karistuse või reaktsioonina. Arutamiseks annab see aga palju ainet. On tegemist õpetaja ja õpilaste vahel kokku lepitud distsipliinivõtte või hoopis lubamatu jõuvõttega? Kas seesugune käitumine võiks olla mingis olukorras lubatud? Kas tegemist on õpetaja hoolimatusega õpilaste suhtes või õpilaste hoolimatusega õpetaja vajaduste, kooli reeglite suhtes? Millisena nägi antud situatsiooni õpetaja?

Kõigi pigem negatiivsete lugude analüüsimisel on keeruliseks kohaks see, kui keegi end mõnes kirjeldatud situatsioonis ära tunneb. See võib anda alust inimlikule vajadusele end kaitsta, oma teguviisi õigustada ja vähendab seeläbi teise poole nägemise võimet. Oluline on leppida juhtumite arutamisel väga kindlalt kokku, et ühtegi situatsiooni nimedega ei seostata ning ühegi isiku kohta, isegi kui keegi kedagi ära tunneb, hinnangut ei anta. Hinnata saab ainult olukorda või tegevust, mitte mingil juhul inimest. Samuti ei tohi seda olukorda kunagi tulevikus kellegi vastu kasutada või kedagi konkreetset selle alusel kritiseerida. Heaks võtteks võiks olla arutluse käigus rahumeelse ja sobiva (positiivse) alternatiivlahenduseni jõudmine. Seeläbi on tehtud konstruktiivset kriitikat koos võimaliku teistsuguse lahendusvariandi väljapakkumisega, mis lõpuks võiks jätta kõigile hinge pigem positiivse, uusi mõtteid tekitava tunde.

Antud peatüki lõppu toome veel ühe näite selle kohta, kuidas erinevad väärtused võivad vastanduda ning mida õpilased ise oluliseks peavad või välja toovad.

“Inglise keele tunnis spikerdas üks mu klassiõde õpikust ja siis ütles teine klassiõde talle, et ära vaata õpikust maha. See kes maha vaatas ütles siis, et kas sa kade oled, et ma ei või maha vaadata? Ja see teine klassiõde ütles siis, et ei ma lihtsalt ei taha, et sa vahele jääksid.”

Õpilase vaatenurgast on ilmselgelt tegu hoolivusega. Üks klassiõde hoolis sellest, et teine lubamatu tegevusega vahele ei jääks ja seeläbi karistada ei saaks. Samas pole antud situatsiooni kirjapanemisel pööratud tähelepanu aususele või õiglusele. Nende asemel on sisse toodud kadeduse kui võimaliku motivatsiooniallika aspekt. Kõrgeimal kohal on hoopis midagi, mida võiks nimetada ka õpilastevaheliseks lojaalsuseks või kollegiaalsuseks. Ühtlasi viitab olukorra kirjeldus ka hinde tähtsustamisele teadmiste omandamise ees. Tegemist on hoiakuga, mis räägib nii mõndagi õpilase väärtustest ja on kindlasti koolikontekstis arutamist vääriv aspekt.

Mida teha kogutud ja analüüsitud lugudega edasi?

Selleks, et teha kindlaks, mida väärtustakase, tuleb küsida. Selleks, et saada teada, mida mingi sõna all mõeldakse, tuleb lasta kirjeldada. Kirjeldused annavad väga palju informatsiooni, ent loovad veelgi rohkem küsimusi, millele vastuse otsimine ongi aga analüüsi ja arengu läbipõimunud teekond.

Meie kooli järgmine samm on mõelda välja, kuidas neid juba kokku kogutud olukordade kirjeldusi kõige otstarbekamalt edaspidi ära kasutada. On selge, et üksikikisiku (õpetaja) tasandil on märkama suunamine kui teadvustamise võtte end õigustanud. Järgnevalt oleks vaja ühelt poolt suunata märkama ja kirjeldama ka need, kes seda seni veel teinud ei ole. Teisalt on oluline juba kirjeldatud materjaliga edasi töötada. Ühe võimalusena sai välja toodud situatsioonide arutelu suures ringis kindlate reeglite alusel ning koos positiivsete lõpplahenduste väljatöötamisega. Lasteni jõudmiseks võiks kasutada loovamaid lähenemisi – näiteks lühilavastuste loomist laste endi poolt, samuti keerulistes situatsioonides positiivse lõpplahenduseni jõudmisega. Oluline on julgustada nii täiskasvanuid kui õpilasi oma märkamisi välja tooma, kirja panema, teistega jagama, sest ainult nii on võimalik neist õppida. Ühtlasi aitab seesugune olukordade sõnastamine kindlaks teha, mida keegi oluliseks peab, millised on kellegi isiklikud väärtused, seda nii inimese enda kui ka kooli juhtide jaoks, kes seda paljudest erinevatest isiksustest koosnevat üksust võimalikult ühtseks tervikuks peavad siduma.

Viimane näitlik lugu

Siia lõppu toome välja ühe sel õppeaastal toimunud loo. Nimetada seda situatsiooniks või olukorraks oleks liiga vähe. Tegemist oli kahe järjestikuse, sarnase, ent samas siiski väga-väga erineva olukorra ja lahenduse kirjeldusega, millest on olnud tohutult palju õppida ja mis meie selle õppeaasta läbivaid deviise – hoolivust ja märkamist – eriti ilmekalt illustreerib.

Lugu sellest kuidas tund õpilaseni jõudis

Ühel esmaspäeval koolipäeval juhtus seitsmenda klassi tüdrukuga õnnetus.

Kui ta kolmapäeval taas kooli tuli, oli tema jalg kipsis. Karke polnud talle

paraku keegi toonud, sest arst oli unustanud seda isale mainida. Kips pidi aga jala ümber jääma kaheks nädalaks.

Pool päeva hüppas tüdruk ühel jalal treppidest üles ja alla, et käia ainekabinetist ainekabinetti. Umbes lõuna paiku sattus ta kokku poistepundiga, kes teda "kipsiks" hüüdsid ja tema naljakat hüppamist järele tegid. Nuttes jõudis see tütarlaps algselt kooliõe, lõpuks koolipsühholoogi kabinetti. Tütarlaps saadeti koju jalga puhkama ning paluti kindlasti endale kargud laenutada. Tüdruk jäi koju terveks nädala lõpuks.

Kui neiu teisel nädalal kooli tuli, olid tal juba kargud olemas. Paraku oli tema treppidel hüplemine siiski vaevaline, eriti kui juhtus olema suurem mass inimesi korruga trepil, üles alla liikumas ja omavahel kergelt tõuklemas. Õnneks märkas seda olukorda õppealajuhataja, kes suunas lapse õpetajate tuppa õppima ning palus kõigil aineõpetajatel tüdrukule ülesandeid viia, et ta saaks õppetööga edasi minna ning ei peaks nelja korruse vahel edasi tagasi hüppama. Lifti meie koolimajal kahjuks (veel) ei ole.

Õpetajad võtsid selle palve vastu erinevalt. Oli nii neid, kes tegid seda teatava iseenesestmõistetavusega, kui ka neid, kes kurtsid lisakoormuse üle. Neid, kes viisid ülesande õpilasele ise ning tundsid huvi selle vastu kuidas tal läheb, kui ka neid, kes lapsega kordagi ise kokku ei puutunud ja palusid ülesande edastada mõnel kaasõpilasel.

Õppealajuhataja käis last aeg-ajalt vaatamas, tema käekäigu järele pärimas. Lapsel silmad särasid ja ta oli õnnelik, et saab rahus ja vaikuses ning ilma ringi hüppamata kooliasjadega tegeleda. Tüdruku silmad särasid veel ka järgmisel nädalal kui kips oli eemaldatud ning ta sai taas tavapäraselt tundidest osa võtta. Siinkohal tuleb ära mainida, et tegu on neiuga, kelle silmad just liiga tihti särama ei kipu.

Juhtus aga nii, et kohe kui üks neiu paranes, sai sarnase trauma teine tüdruk, kellel samuti kipsis jala tõttu liikumine raskeks osutus. Tema klassijuhataja oli osavõtlik ning uuris võimaluse kohta seegi tüdruk õpetajate tuppa individuaalset tööd tegema panna.

Töökorraldus järgis sama mustrit. Õpetajatel paluti edastada õpilasele tema ülesanded õpetajate tuppa ning õppealajuhataja käis aeg-ajalt last vaatamas.

Ühel hetkel, mil ta tahtis minna kontrollima, kas õpilasel on kõik hästi, nägi ta õpetajate toa ukse avamisel, et ruum on täis teisigi õpilasi, jutt käib tunni teemal ning aineõpetaja, kes ühtlasi oli ka klassijuhataja, oli toonud individuaalse tööülesande asemel terve klassi ja seeläbi ka tunni liikumisraskusega õpilase juurde.

See oli pöördeline moment. Pärast seesugust õpetajapoolset sammu käisid kaasõpilased vigastatud klassiõde juures vahetundidel külas, hoolitsesid tema koolilõuna eest ning kaasasid teda oluliselt enam oma tegemistesse. Tegemist ei olnud enam ükskiõppega õpetajate toas vaid veidi piiratud liikumisvõimalusega koolipäevaga.

Õpetaja tähelepanek, hoolivus ja kaasamine avaldasid tohutusuurit mõju õpilaste märkamisele ning hoiakule. Tegemist on imelise näitega positiivsest eeskujust.

Kahele erinevale lapsele osaks saanud erisugune kohtlemine oli selge näide sellest, kuidas on võimalik ühest olukorrast õppida ja seda järgmisel korral ära kasutada. Ühtlasi on ilmekalt illustreeritud, kui oluline on klassijuhataja või aineõpetaja tähelepanelikkus, osavõtlikkus, eeskuju ja hoiak, sest õpetaja loob oma käitumisega teatud mudeli. On tõsi, et positiivset eeskuju võtavad lapsed omaks aeglasemalt kui negatiivset. Seda enam on aga oluline, et õpetajad igal ajahetkel püüaksid jälgida, kuidas nad käituvad, milliseid mõtteid väljendavad, et mitte anda õpilastele alust oma halba käitumist õpetajapoolse sarnase käitumisega põhjendada. Näiteks õpetaja lause puuduja kohta, et “kas ta ei leidnud kooli üles või” loob kohe hoiaku ja annab suunise, kuidas suhtuda puudujasse ilma tema tegelike põhjuseid või olukorda teadmata.

Ülalkirjeldatud lugu näitab hoolivuse väljanäitamise tähtsust ükskikisiku jaoks – kuidas lapse silmad läksid särama, kui ta sai individuaalset tähelepanu ja tema vajadustega arvestati –, aga ka terve klassikollektiivi jaoks – kuidas õpetaja sammust võeti eeskuju ja kaasati eemale jäänud õpilast edaspidi ka muudes tegevustes rohkem kui varem.

Kokkuvõte

Kõiki meile olulisi väärtusi on koolis püütud kujundada ja arendada nii kaua, kui kool on eksisteerinud. Küsimus on teadvustatuses – kas ja kui palju ning alates mis hetkest on millegi arendamisega tegeletud teadlikult. Seesuguse tegevuse ajalugu ei ole väga pikk. Käesolevas töös on pandud kõrvuti kaks väärtusarenduse suunda. Üheks on teadlik väärtuste väljendamine ja kujundamine läbi suurürituste ja traditsioonide. Teiseks on soov teada saada, mida kooliga seotud inimesed vastava väärtuse all mõistavad ja kuidas seda igapäevaelus väljenduvates olukordades tajuvad. Ühtlasi tegeleme pigem tulevikku vaatamisega – mida ja kuidas on oluline veel endale teadvustada ning kuhu ja kuidas selle teadmisega seejärel edasi minna.

Kontaktid:

Tartu Veeriku Kool

Veeriku 41, Tartu 50407

E-mail: veeriku@veeriku.tartu.ee

Telefon: 7461761